

Omówienie, czyli świętowanie sukcesów i analizowanie porażek

Często w naszym działaniu przechodzimy płynnie od zakończenia jednego zadania do rozpoczęcia kolejnego. Nie mamy nawyku przyglądania się temu, co pomagało, a co przeszkadzało osiągnąć cel, podsumowywania i omawiania wniosków - zarówno z tego, co poszło zgodnie z planem, jak i tego, co poszło zupełnie odwrotnie. Pomijamy w ten sposób ważną umiejętność związaną z wyciąganiem wniosków z dotychczasowych doświadczeń.

Efekt

Dzięki realizacji tego modułu poznasz znaczenie podsumowywania procesów i ostatecznego efektu. Dowiesz się, że świętowanie zakończenia zadania motywuje do podejmowania kolejnych działań. Omówisz wybrany proces lub projekt z uczniami i rodzicami. Wzbudzisz refleksję w uczniach i rodzicach nie tylko nad samym efektem końcowym, ale również procesem do tego efektu prowadzącym. Dowiesz się, dlaczego popełnienie błędu to świetna okazja do uczenia się.

Studium przypadku

Anna, wychowawczyni klasy 6a, przesyła do rodziców plan zebrania na koniec semestru.

Szanowni Państwo,

przypominam, że w najbliższy czwartek odbędzie się zebranie podsumowujące pierwszy semestr. Poniżej przedstawiam plan spotkania:

1. Wyniki dydaktyczne.
2. Oceny z zachowania.
3. Problemy wychowawcze.
4. Mocne strony klasy.
5. Wycieczka – zielona szkoła.

Z pozdrowieniami,

Anna Pikuła

Marta, wychowawczyni klasy 6b, przesyła do rodziców plan zebrania na koniec semestru.

Szanowni Państwo,

przypominam, że w najbliższy czwartek odbędzie się zebranie podsumowujące pierwszy semestr. Chciałabym z Państwem porozmawiać o:

- tym, co dobrego wydarzyło się w tym semestrze;
- tym, co stanowiło dla nas największe wyzwanie w wychowywaniu młodych ludzi;
- tym, w jakich obszarach zauważyliśmy rozwój młodych;
- tym, nad jakimi obszarami powinniśmy jeszcze popracować.

Dzięki trójce klasowej kawę i herbatę mamy zapewnioną :)

Do zobaczenia,

Marta Niewczas

Refleksja

Zastanów się:

- Jak podsumowujesz ważne dla siebie wydarzenia czy etapy w życiu?
- Jak często podsumowujesz z uczniami wydarzenia klasowe?
- Czy omawiasz z uczniami ich postępy? W jaki sposób?
- W jakich sytuacjach masz szansę poznać refleksje rodziców o postępach ich dzieci? Czy dla Ciebie są to sytuacje komfortowe?
- Jak rodzice rozmawiają z dziećmi o tym, co dzieje się w szkole?

Wiedza

Na które zebranie chętniej byś się wybrał jako wychowawca albo rodzic? Z pewnością pierwsze wymaga mniejszego przygotowania od nauczyciela. Oceny są wystawione, średnią zliczy dziennik elektroniczny. Problemy najprawdopodobniej będą podobne do tych z lat ubiegłych lub do tych z innych klas. Plan drugiego zebrania jest bardziej wymagający, zwłaszcza dla rodziców: będą musieli powiedzieć, co z ich perspektywy było największym wyzwaniem, będą musieli zastanowić się, co dobrego się wydarzyło, a nad czym warto dalej pracować. Skąd mają to wiedzieć? Jeśli rozmawiali z dziećmi, nie będzie to stanowić kłopotu, ale jeśli na pytanie „Jak było w szkole?” słyszeli odpowiedzi, że „dobrze” lub „fajnie”?

Dlatego warto zachęcać i dzieci, i rodziców do podsumowywania wydarzeń i procesów. Jako nauczyciele jesteśmy dobrze przygotowani i przyzwyczajeni do omawiania działań, tematów, sprawdzianów. Czas tak samo podejść do wycieczek, dni tematycznych, działań wolontariackich, a czasem po prostu tygodnia czy nawet danego dnia.

Omawianie pozwala dowiedzieć się, co dzieje się w sercu i umyśle nastolatka, jakie emocje mu towarzyszą, jakie pytania sobie zadaje, co go ogranicza, a co wspiera; co myśli o sobie, a co o innych. Bez tej wiedzy my, dorośli, nie jesteśmy w stanie wesprzeć młodego człowieka w jego rozwoju, nie pomożemy mu w budowaniu wiedzy o sobie i o otaczającym go świecie.

Podsumowywanie to też ważna umiejętność potrzebna w pracy, nauce i budowaniu samoświadomości. Pozwala:

- nazywać uczucia, emocje, nowo zdobytą wiedzę i umiejętności;
- oceniać stan postępu wiedzy, umiejętności, motywacji;
- dostrzegać efekty swojej pracy, wkładanego wysiłku;
- analizować przyczyny i skutki swoich zachowań, podjętych decyzji;
- doceniać nie tylko efekt, ale sam proces zmian;
- motywować do kolejnych działań dzięki świętowaniu odniesionych sukcesów lub wyciągnięciu wniosków z popełnionych błędów.

Podsumowywanie jest wpisane w naturę człowieka. Każdy z nas dokonuje podsumowań - większość co najmniej raz w roku, czego dowodem są postanowienia noworoczne. Dla nastolatków podsumowania są równie ważne, chociaż często robią je nieświadomie, intuicyjnie. Warto towarzyszyć im w tym procesie.

Świętowanie nawet niewielkich sukcesów powiązane jest z tą radosną i spontaniczną częścią podsumowywania, dzięki któremu doświadczamy całej gamy pozytywnych uczuć. Viktor Frankl w książce "Człowiek w poszukiwaniu sensu" napisał, że świętowanie nadaje sens naszym wysiłkom, że dzięki niemu stajemy się silniejsi. Świętowanie to utożsamienie się z odniesionym sukcesem, zaakceptowanie naszych osiągnięć, budowanie wewnętrznego przekonania, że zasługujemy na to, co się wydarzyło. To także możliwość nie tylko intelektualnego, ale też fizycznego odczucia, że naprawdę odnieśliśmy sukces. To kolejny krok do budowania motywacji do podejmowania kolejnych wyzwań.

Podsumowania wiążą się często z udzielaniem i otrzymywaniem informacji zwrotnych. Dotyczą one naszych zachowań, decyzji lub efektów pracy. Dla wielu młodych ludzi przyjęcie krytycznej informacji zwrotnej jest trudne, rozwojowo bowiem na etapie adolescencji skupieni są na sobie, czemu towarzyszy niestabilność emocjonalna, niskie poczucie własnej wartości oraz dążenie do uzyskania "świętego spokoju". Trudno w takich warunkach przyjmować informację zwrotną. Z tego powodu warto uczyć uczniów i rodziców, jak formułować informację zwrotną, czemu ma ona służyć i jak na nią reagować. O tym, jak to robić, dowiesz się z nagranych "Inspiratorium dla nauczyciela" oraz scenariusza zajęć.

Praktyka

Scenariusz lekcji wychowawczej

Temat: Omówienie, czyli świętowanie sukcesów i analizowanie porażek

Czas: 45 minut (+ ewentualne rozszerzenie o dodatkowe 45 min.)

Cel:

Po zajęciach uczeń:

- rozumie, dlaczego warto podsumowywać wydarzenia, procesy i efekty swojej pracy,
- wie, jak powinna być zbudowana informacja zwrotna,
- jest świadom, że informacja zwrotna służy rozwojowi, a nie jest próbą krytyki danej osoby.

Metody:

- rozmowa kierowana,
- opis przypadku.

Formy:

- indywidualna,
- grupowa,
- zespołowa.

Faza wstępna [5 min]

1. Przywitaj się z uczniami. Przedstaw temat oraz cele lekcji, przypomnij o zasadach panujących na lekcji (wywieś kontrakt).

Faza realizacyjna [25 min]

2. Poproś uczniów o połączenie się w pary, ewentualnie w trzyosobowe grupy. Wręcz przykłady informacji zwrotnych z załącznika nr 1: otrzymaną od nauczyciela za efekt swojej pracy (wypracowanie), za proces (prezentacja projektu) oraz udzieloną przez rodzica dotyczącą spraw domowych.
3. Uczniowie zapoznają się z nimi i ustalają, jak mógł czuć się ich odbiorca, jakie widzą mocne i słabe strony każdej z informacji zwrotnej, czy uzyskali dzięki temu wiedzę potrzebną do lepszego wykonania tego samego zadania.
4. Na forum klasy zacznij rozmowę:
 - a. zachęć do podzielenia się wnioskami dotyczącymi każdej informacji zwrotnej;
 - b. zapytaj, które informacje zwrotne dostarczają informacji o tym, nad czym należy pracować;
 - c. zapytaj, które informacje zwrotne dostarczają informacji o tym, jak można w przyszłości lepiej wykonać zadanie/osiągnąć lepszy efekt.

Uczniowie powinni dojść do wniosku, że informacje zwrotne zawierające konkretne odniesienie do faktów umożliwiają doskonalenie swojej pracy. Nie są przejawem czepialstwa ani nie są wymierzone w odbiorcę, lecz stanowią konkretną wskazówkę dotyczącą tego, co i jak można poprawić.

5. Poproś uczniów, aby indywidualnie opisali na kartkach sytuacje, w których otrzymywali od rodziców trudne do przyjęcia komentarze (wywołujące nieprzyjemne uczucia, konflikt, itp.).

Uwaga: jeśli uważasz, że to zadanie może być dla uczniów lub Ciebie niekomfortowe, to możesz:

- a. zachęcić do rozmowy: W jakich sytuacjach domowych chcielibyście otrzymywać informacje zwrotne? Dlaczego w takich?
 - b. wykorzystać propozycję rozszerzenia scenariusza przedstawioną poniżej.
6. Wyjaśnij, że chciałbyś zebrać te opisy i rozdać je rodzicom na zebraniu - po to, aby rodzice nauczyli się formułować informację zwrotną. Poproś o zgodę uczniów.

Faza podsumowująca [15 min]

7. Powiedz, że istotnym elementem każdego procesu jest jego omówienie. Dziś takim procesem była praca i refleksja nad informacjami zwrotnymi. Poproś, aby każdy uczeń zapisał na samoprzylepnej karteczce, czego się nauczył i (ewentualnie, w zależności od dojrzałości uczniów) jak zamierza wykorzystać tę wiedzę.
8. W ramach podsumowania opowiedz uczniom o zebraniu z rodzicami, na którym również będziesz rozmawiać o omawianiu. Zadaniem rodziców będzie udzielenie informacji zwrotnej do opisanej przez uczniów sytuacji, a następnie wspólne omówienie jej z dziećmi.

Propozycja rozszerzenia:

W celu głębszego zrozumienia przez uczniów tego, czym jest omówienie i świętowanie, na kolejnej lekcji proponuj zabawę:

1. Podziel uczniów do 4-5 osobowe grupy.
2. Sformułuj zadanie: Zbudujcie z przygotowanych materiałów jak najwyższą wieżę. Musi utrzymać się co najmniej przez 1 minutę po zakończeniu procesu budowania. Macie na wykonanie zadania 10/15 minut. Ustalcie, jak będziecie świętować swój sukces - skonstruowanie wieży.
3. W trakcie zadania obserwuj grupy.
4. Po sygnale, że grupa skończyła zadanie spytaj, jak mieli świętować, i przypomnij o tym, że to odpowiedni moment.
5. Na koniec: zmierz wieże, zachęć do wzajemnego docenienia się (zwłaszcza jeśli uczestnicy realizowali moduł 2).
6. Zainicjuj dyskusję:
 - d. Jak wam było w tej zabawie? Co czuliście? Jak zmieniały się wasze nastroje?
 - e. Jak postępowała wasza współpraca?
 - f. Czego się dowiedzieliście o sobie?
 - g. Czego dowiedzieliście się o innych?
 - h. Czego się nauczyliście?
 - i. Z czego jesteście dumni?
 - j. Jak myślisz, co pomagało, a co przeszkadzało w wykonaniu zadania?

7. Zachęć uczniów do udzielenia informacji zwrotnej wybranej osobie w grupie. Podkreśl, że uczniowie muszą zadbać o to, aby każda osoba z grupy otrzymała co najmniej dwie informacje zwrotne.
8. Podsumuj wskazując, dlaczego warto dokonywać podsumowań.
9. Poprowadź rozmowę o tym, jak można wspólnie świętować sukcesy.
10. Pokieruj rozmową o tym, co i jak można podsumowywać w domu, w szkole. Jak to robić w rodzinie, w klasie, a jak indywidualnie.

Załącznik nr 1 Przykłady Informacji zwrotnych

1. Od nauczyciela do wypracowania z języka polskiego

Wersja 1

Twoja wypowiedź w całości jest zgodna z tematem i formą zawartą w poleceniu. Pamiętałaś o tym, aby nie streszczać lektury. Sformułowałaś trafne argumenty i podałaś je w uporządkowanej kolejności. Funkcjonalnie wykorzystałaś znajomość lektury, wybierając z niej tylko te wątki, które wspierają twój tok rozumowania. Zachowałaś poprawność rzeczową. Kompozycja wypowiedzi jest zgodna z formą wskazaną w poleceniu, twoja rozprawka zawiera wstęp, rozwinięcie i zakończenie. Wypowiedź jest spójna i logiczna, łatwo się ją czyta dzięki jasnym powiązaniom wewnątrz zdań oraz między zdaniami i akapitami tekstu. Pamiętałaś o podziale na wyodrębnione graficznie akapity, z których każdy stanowi logicznie zorganizowaną, zwartą całość. Zastosowałaś jednolity styl, adekwatny do formy. Zastosowałaś zadowalający zakres środków językowych, popełniłaś 4 błędy językowe. Popełniłaś 3 błędy ortograficzne oraz 8 błędów interpunkcyjnych. Powtórz, proszę, zasady pisowni rz po spółgłoskach i zasady interpunkcji w zdaniach z imiesłowami.

Wersja 2

Następnym razem pisz starannie i dbaj o ortografię. 3+

2. Od nauczyciela do prezentacji projektu z historii na temat sztuki renesansowej.

Wersja 1

Weroniko, Twoja prezentacja spełnia część kryteriów. Wskazałaś cechy architektury renesansowej, wymieniłaś istotne elementy dekoracyjnej budynków odrodzeniowych. Przedstawiłaś przykłady konkretnych budowli stawianych w Polsce. W pracy zabrakło przykładów spoza Polski. Nie podałaś adresów stron internetowych, z których zaczerpnęłaś zdjęcia. Podczas prezentacji pamiętałaś, żeby nie czytać z kartki. Pamiętaj następnym razem, aby utrzymywać kontakt wzrokowy ze słuchaczami. Staraj się również nie trzymać rąk w kieszeni - w naszym kręgu kulturowym jest to oznaka braku szacunku.

Wersja 2

Weroniko, podoba mi się Twoja prezentacja. Ładnie wygląda, zadbałaś o estetykę. Ciekawie opowiedziałaś o architekturze. Trochę brakowało informacji, dodaj następnym razem więcej faktów. No i na koniec zachowałaś się niekulturalnie z tym trzymaniem rąk w kieszeni.

3. Od rodzica w sprawie ustalania terminu poprawiania sprawdzianu

Wersja 1

Maćku, nic nie zrobiłeś z tym sprawdzianem. Jesteś leniwy i nieorganizowany. Nie mam do ciebie sił. Na niczym ci nie zależy. Masz się tego nauczyć.

Wersja 2

Ustaliliśmy, że do końca zeszłego tygodnia umówisz się na poprawienie sprawdzianu, a nie zrobiłeś tego. Czuję się zawiedziony. W efekcie możesz stracić szansę na zaliczenie tego materiału i ryzykujesz obniżenie oceny na semestr. Istotne jest dla mnie, żebyś pilnował terminów i naszych ustaleń. Zależy mi na tym, abys sprawdził, czy możesz jeszcze poprawić ten sprawdzian i niezależnie od tego, czy to możliwe, to i tak nauczył się tego materiału.

4. Od rodzica w sprawie zbyt długiego korzystania z telefonu.

Wersja 1

Rozmawialiśmy o tym, że nie powinnaś korzystać z telefonu i tabletu dłużej niż półtorej godziny dziennie. Z aplikacji mierzącej czas użycia tych urządzeń wynika, że od miesiąca są to ponad 2 godziny. Zdenerwowało mnie to. Liczyłam, że będziesz tego sama pilnowała. Ekspozycja na ekran negatywnie wpływa na Twoją koncentrację i zdrowie Twoich oczu. Proszę, żebyś ustawiła powiadomienia o przekroczeniu ustalonego czasu i reagowała na nie.

Wersja 2

Znowu marnujesz życie przed telefonem i tabletem! Tylko te tiktoki i instagramy! Ile mam Ci mówić, że to niezdrowe. Nie słuchasz mnie i nic sobie nie robisz z tego, co mówię. Tylko telefon się dla Ciebie liczy. Dość tego! Jeszcze raz przesadzisz i szlaban na elektronikę.

Scenariusz zebrania z rodzicami

Temat: Udzielanie informacji zwrotnej nastolatkowi

Czas: 40 minut

Metody:

- dyskusja,
- miniwykład,
- aktywizujące.

Formy:

- indywidualna,
- grupowa,
- zespołowa.

Faza wstępna [5 min]

1. Przywitaj się z rodzicami. Przedstaw rodzicom temat i cel zebrania/tej części zebrania.

Faza realizacyjna [25 min]

2. Rodzice dzielą się na pary. Następnie wykonują zadanie:

Ustalcie, które z was jest Alfa, a które Omega. Alfa otrzyma za chwilę rysunek. Nie może go pokazać innym osobom, a zwłaszcza Omedze. Omega otrzyma białą kartkę. Proszę, żeby przygotowała długopis lub ołówek. Alfa ma jak najdokładniej opisać rysunek, a Omega na podstawie otrzymanych wskazówek i informacji odtworzyć go jak najbardziej zgodnie z oryginałem. Uwaga: Omega nie może się odzywać, zadawać żadnych pytań, prosić o dodatkowe informacje ani podpowiedzi. Czas na wykonanie zadania to 3 minuty.

3. Po wykonaniu zadania poproś, aby Alfa udzieliła informacji zwrotnej do efektu pracy Omega. Następnie Omega udziela informacji zwrotnej do tego, jak Alfa przekazywała wskazówki.
4. Zainicjuj dyskusję nad udzielaniem informacji zwrotnej:
 - a. jak czuliście się otrzymując informację zwrotną?
 - b. które fragmenty tego, co usłyszeliście, uważacie za wartościowe?
 - c. które fragmenty tego, co usłyszeliście, uważacie za zbędne?
5. Podsumuj, omawiając, jak powinna wyglądać informacja zwrotna udzielana nastolatkowi:

Informacja zwrotna udzielana nastolatkowi powinna zawierać co najmniej trzy elementy:

- wyszczególnienie i docenienie dobrych elementów pracy/zachowania ucznia;
- zwrócenie uwagi na to, co wymaga poprawienia lub dodatkowej pracy ze strony dziecka;
- wskazówki, w jaki sposób dziecko może to poprawić.

Rodzice mogą stosować komunikat FUKO

Fakt (opisz sytuację, zachowanie, które jest dla ciebie problemem): Ustaliliśmy, że do końca zeszłego tygodnia umówisz się na poprawienie sprawdzianu, a nie zrobiłeś tego.

Ustosunkowanie (poinformuj o tym, co przeżywasz w związku z określoną sytuacją lub czymś zachowaniem): Czuję się zawiedziony.

Konsekwencje (opisz skutki, jakie niesie dla ciebie to zachowanie, wskaż, jakie są twoje wartości i potrzeby): W efekcie możesz stracić szansę na zaliczenie tego ważnego materiału. Istotne jest dla mnie, żebyś pilnował terminów i naszych ustaleń.

Oczekiwania (poinformuj o swoich oczekiwaniach, prośbach dotyczących zachowania drugiej strony): Zależy mi na tym, abyś sprawdził, czy możesz jeszcze poprawić ten sprawdzian i bez względu na to i tak nauczył się tego materiału.

6. Rozdaj rodzicom opisy sytuacji zapisane przez ich dzieci (patrz: pkt. 5-6 scenariusza zajęć z wychowawcą). Poproś, aby indywidualnie udzieli informacji zwrotnej do przedstawionej sytuacji.

Faza podsumowująca [10 min]

7. W ramach podsumowania opowiedz rodzicom o lekcji z uczniami, na której również rozmawiałeś/aś o informacji zwrotnej. Poproś, aby przekazali dziecku informację zwrotną sformułowaną do opisanej przez nie sytuacji.

Zamiast zebrania

Jeśli nie możesz zorganizować zebrania z rodzicami, to:

1. Przeprowadź lekcję tylko z uczniami.
2. Napisz rodzicom wiadomość podsumowującą lekcję (jaki był jej cel, co robiliście). Zawrzyj w niej pracę domową dla rodziny:

Poproś dziecko, aby dało ci opis sytuacji, w których otrzymało od Ciebie trudne do przyjęcia komentarze (wywołujące nieprzyjemne uczucia, konflikt, itp.). Porozmawiaj z nim o tym. Postaraj się udzielić informacji zwrotnej zgodnie ze wskazówkami, które znajdziesz w "Inspiratorium dla rodzica".

3. W wiadomości dołącz link do nagrania. Rodzice znajdą w nim wskazówki, jak udzielać informacji zwrotnej oraz dlaczego jest to takie ważne.

Polecamy przeczytać

Jesper Juul, Życie w rodzinie. Wartości w partnerstwie i rodzicielstwie, wyd. MiND, 2013 r.

Agnieszka Kozak, Joanna Berendt, Dogadać się z nastolatkiem. Dojrzałość i szacunek w relacji, wyd. CoJaNaTo, 2021 r.

Marshall B. Rosenberg, Porozumienie bez przemocy. O języku życia, wyd. Czarna Owca, 2015 r.